

Ortadoğu'da Nükleer Denge

Dr. Nejat Tarakçı
Jeopolitikçi ve Stratejist

Giriş

Dünya tarihinde atom bombası bir kere kullanılmıştır. Ancak bombanın fiziki ve insani tahribatının askeri ve politik alanda yarattığı sonuçlar, dünya savaşını bitirmiştir. Özetle, yüksek teknoloji ürünü bir bomba, net bir siyasi sonucun alınmasını sağlamıştır. Bu nedenle 1945'lerin tek nükleer gücü ABD'yi dengelemek için önce Sovyetler Birliği bombayı üretmiş, onu İngiltere ve Fransa takip etmiştir. Bombanın çevre ve canlılar üzerindeki uzun süreli radyasyon etkisinin caydırıcılığı, yaşanan ciddi krizlere rağmen tekrar kullanılmasını engellemiştir. Atom bombasına sahip tek ve ilk Müslüman ülke ise Pakistan'dır. Sovyet yanlısı Hindistan'ı dengelemek maksadıyla, Soğuk Savaş döneminde Batı blokunda yer alan Pakistan'ın nükleer bombaya sahip olmasına göz yumulmuş ve hatta yardım edilmiştir. Şimdi ikinci bir Müslüman ülke nükleer güce sahip olmaya çalışmaktadır. Bu ülke İran'dır. İran'ın son 10 yıldan bu yana devam eden ciddi anlamdaki nükleer enerji çalışmaları başta ABD olmak üzere, NATO ve müzahir ülkeleri korkutmaktadır. Çünkü bu çalışmaların atom bombasına dönüşebileceği düşünülmektedir. Bu gerçek bir korku mudur, yoksa böyle bir algı mı yaratılmak istenilmektedir? Ancak aynı şekilde 1974'den bu yana nükleer silaha sahip olan ve Ortadoğu'da bu alanda tekel konumundaki İsrail'den ise bahsedilmemektedir.

İsrail'in Nükleer Programı

Ben Gurion 1952'de, yani bağımsızlığın kazanılmasından sadece dört yıl sonra, İsrail Atom Enerjisi Komisyonunu kurdu. Ve Fransa ile anlaşarak bir kaç yıl sonra gizlice Dimona nükleer reaktörünü inşa etti. Eski başbakanlardan Shimon Peres bu anlaşmanın mimarlarındandı. 1960'da kuruluşundan 12 yıl sonra ABD istihbaratı, nükleer silaha sahip olmasının İsrail'e açıkça daha büyük ölçüde güvenlik, kendine güven ve daha sağlam bir duruş sağlayacağını değerlendirdi. Buna rağmen John F. Kennedy, İsrail'i bomba yapmaktan vazgeçmesi için ikna etmeye çalıştı. Ancak başarılı olamadı. Bunun üzerine program hızlandırıldı. 1974'e gelindiğinde ABD istihbaratı, İsrail'in az sayıda nükleer silaha sahip olduğuna inanıyordu. 1986'da Dimona nükleer reaktöründe çalışan Mordechai Vanunu adlı bir işçi, Londra Sunday Times gazetesine Dimona'nın bir bomba fabrikası olduğunu söyledi. Akabinde Mossad tarafından kaçırıldı ve İsrail'de hapse atıldı. Vanunu'ya göre reaktörde 100-200 arasında bomba yapacak kadar plütonyum üretilmişti. Bugün İsrail'in 80-100 arasında nükleer bombaya sahip olduğu tahmin edilmektedir. Bunlar uçaklarla havadan veya Jericho adlı İsrail yapımı çok kademeli balistik füzelerle atılabilir.

İran'ın Nükleer Programı

İran'ın nükleer programı, Soğuk Savaş döneminde Batı yanında yer alması nedeniyle 1950'lerde başlatıldı. Projenin adı **Barış İçin Atom Programı** idi. Programın başlangıcı 1953'te CIA destekli bir darbe ile demokratik olarak seçilmiş başbakan Muhammed Musaddık'ın görevden alınıp, iktidara Şah Muhammed Rıza Pehlevi'in getirilmesinin hemen sonrasına rastlar. ABD, SSCB'ye karşı nükleer güç kuşağı kurmak istedi. Bu girişime İran, Türkiye ve Pakistan da ortak edilmek istendi. Bu çerçevede 1967'de İran Atom Enerjisi Kurumu (İAEK) tarafından yönetilen Tahran Nükleer Araştırma Merkezi (TNAM) kuruldu. TNAM, ABD tarafından sağlanan, 5-megawattlık nükleer araştırma reaktörü ile çalışmalara başladı ve yüksek oranda zenginleştirilmiş uranyum yakıtı sağlandı.¹ İran 1968'te Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması'nı (NPT) imzaladı ve 1970'te onayladı. Takiben İran Atom Ajansı kuruldu. Bu düzenlemelerden sonra, Şah, ABD'nin yardımıyla 2000 yılına kadar 23 nükleer santralin yapılmasını öngören planları onayladı. Böylece, Avrupa ve Amerikan firmaları bu programa ortak olmak için birbirleriyle yarışmaya başladı.

1979'da İran'da Amerikan karşıtı ve İslami şeriatı esas alan bir politik yapının işbaşına geçmesi, nükleer projeleri Batı açısından riskli bir konuma getirdi. 1979 Devrimi sonrasında, ABD ve İran iki can düşmanı oldular. Buna ABD uzantısı ve İslamın baş düşmanı olarak nitelendirilen İsrail'de dahil oldu. ABD, İran'ın bölgede daha fazla güçlenmesine izin vermedi. 1979'daki devrimden sonra İran hükümeti programı durdurdu ve daha sonra devrim öncesine göre daha düşük bir Batı desteği ile yeniden canlandırıldı. İran nükleer programı bir dizi araştırma merkezi, uranyum madeni, bir nükleer reaktör ve bir uranyum zenginleştirme merkezi içeren uranyum işleme yapılarından oluşmaktadır. İran'ın ilk nükleer santrali Buşehr-İ'nin Mart 2008'de üretime geçmesi beklenmekteydi. Ancak bu tesis, 4 Eylül 2011 tarihi itibarıyla devreye alınabildi.

Nükleer Kriz Başlıyor

2002 yılında Ulusal Direniş Konseyi'nin eski bir üyesi (Bu kuruluş ABD ve Avrupa Birliği'nde terörist grup olarak ilan edilmiştir) ve Tahran'da önde gelen eleştirmenlerinden Alirıza Caferzade, İran rejimi içerisindeki sağlam kaynaklardan edindiği bilgilere dayanarak Natanz ve Arak'taki iki gizli nükleer tesisi ifşa etmiştir. Bu açıklamaların ardından ABD, İran'ı nükleer silah yapmaya teşebbüs etmekle suçlamış ve nükleer kriz süreci başlamıştır. Avrupa Birliği aktif bir pozisyon alarak İran ile görüşmelere başlamıştır. Kriz günümüze kadar inişli çıkışlı devam etmiştir. Rusya ve Çin krizde ABD'ye karşı çıkarken, Amerikalı yöneticiler Birleşmiş Milletler'den İran'a askeri müdahale de dahil olmak üzere çok sert önlemler çıkartmaya çalışmıştır. İran ise çalışmalarının tamamen barışçıl amaçlı olduğunu ve enerjinin en önemli hedef olduğunu iddia etmektedir.

¹ <http://www.nnsa.doe.gov/na-20/frnsnf.shtml>

Nükleer Güç ve Bölgesel Savaş Olasılığı

İsrail hiç bir zaman nükleer silah devleti olduğunu açıkça bildirmedir. Aynı zamanda Nükleer Silahların Tedariki Antlaşmasını (NPT) asla imzalamadı. Şimdi Mısır'ın başını çektiği Arap ülkeleri İsrail'den Antlaşmayı imzalamasını talep etmektedirler. Aksi takdirde, NPT rejiminin geleceğinin sabote edileceğini söylemektedirler. Gerçeği söylemek gerekirse, ABD, İsrail'in bombasına gelince çifte standart uygulamaktadır. Arap ülkeleri 2009 yılında BM'ye bağlı Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu'nda (UAEK) İsrail'in NPT anlaşmasını imzalayarak nükleer tesislerini uluslararası denetime açması için karar çıkartmışlardı. Ayrıca, Mayıs 2010'da yapılan NPT toplantısında ABD dahil 189 ülkenin onayı ile Ortadoğu'nun nükleer silahlardan arındırılmış bölge ilan edilmesi kararı kabul edilmiş ve 2012'de İsrail'in NPT'yi imzalayıp denetime açması istenmişti. ²2012 yaklaşırken İsrail hala UAEK ile işbirliğine yanaşmamaktadır. ABD'nin çifte standartı Ürdün üzerinde de uygulanmaktadır. Enerji ihtiyacının % 95 ini ithal eden Ürdün'ün 130 bin ton uranyum rezervi olmasına rağmen ABD buna karşı çıkıyor. Ürdün 2015'te nükleer enerji santrali kurmak için bu uranyumu zenginleştirmek istiyor. Karşı çıkan ABD yakıtın piyasadan alınmasını istiyor. ³İsrail'in atom bombalarına gelince; Batı ülkeleri sessiz kalmaya devam ederken, en etkili karşı çıkış Türkiye'den gelmiştir. Başbakan Erdoğan ; ***Ben şu an İsrail'i bölgesi, çevresi için tehdit olarak görüyorum. Çünkü atom bombası var dedi.*** BM'nin bugüne kadar İsrail'e yönelik aldığı 89 yaptırım kararı bulunduğunu hatırlatan Erdoğan : ***Peki bununla ilgili İsrail'e yaptırım veya baskı uygulaması yapılmış mıdır? Hayır, yapılmamıştır. Bu konuda bir çaba var mı? Yok ama İran'la, Sudan'la ilgili var, diğer bazı ülkelerle ilgili var, orada var orada yok İşte size ikicikli yaklaşımla dünya barışına hizmet edemezsiniz ve BM üzerine düşen görevi yerine getirmemiş olur. Uluslararası toplum, İsrail'e sen hukukun üzerinde değilsin demelidir.*** ⁴

UAEK'nın Raporu ve Gelişmeler

BM Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu'nun 8 Kasım 2011 tarihli raporunda; İran'ın nükleer faaliyetlerinde atom bombası yapacağı konusunda ciddi deliller olduğu belirtildi. ⁵Uzmanlara göre rapor, İran'ın nükleer bomba sahibi olmaktan çok savaş başlıklarını da içeren askeri teknolojiyi geliştirme çabalarını ortaya koyuyor. UAEK, İran'ın nükleer cephane sahibi olmaya yönelik programına kanıt olarak, savaş başlıklarında kullanabilecek bilgisayar modellemesinin tasarlanmasını, nükleer faaliyetler için gerekli ekipmanın tedarik edilmesini, Parşin'deki askeri üste patlayıcı denemelerini ve Şahap-3 füzelerinin nükleer roket yükü taşıyabilecek şekilde geliştirilmesini sunuyor. Bu gelişme üzerine Beyaz Saray Sözcüsü Jay Carney, gazetecilere yaptığı açıklamada, raporun çok endişe verici olduğunu ve Tahran yönetimine tutumunu değiştirmesi için baskı yapmaya devam edeceklerini söyledi. Carney,

² Ceyda Karan, Radikal Gazetesi 20 Eylül 2010

³ AFP, 2 Temmuz 2010 Kaynak: Dünya Gündemi Gazetesi 11-18 Temmuz 2010

⁴ Cumhuriyet Gazetesi 6 Ekim 2011 s. 12

⁵ http://topics.nytimes.com/top/news/international/countriesandterritories/iran/nuclear_program/index.html

İran'ın nükleer programıyla ilgili zorunluluklarını yerine getirmesi gerektiğini belirterek; bu çok endişe verici rapor çerçevesinde İran'ın yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini izlemeye devam edeceklerini belirtti.⁶ Bölgede, İsrail'in stratejik durumundaki temel sorunlar giderek karmaşıklaşmakta ve belirsiz bir sona doğru gitmektedir. İran'ın da nükleer silaha sahip olma girişimleri İsrail'in hem jeostratejik durumunu, hem de uluslararası hukuk yönüyle siyasi durumunu etkilemektedir. İsrail nükleer silaha sahip olduğundan bu yana, yani yaklaşık yarım asırdır güçlü bir caydırıcılığa sahip bulunmaktadır. İran'ın nükleer programı İsrail'i İran'a bir saldırıyı başlatma konusunda şeytana uymaya zorlayabilir.

İran'ın Atom Bombası Bahane mi ?

İran dünya tarihinde ırk, dil, din ve kültür olarak özgün devletlerden biridir. Bu özgünlüğünü binlerce yıldan bu yana hala korumaktadır. 1979 devriminden sonra din devleti haline gelen İran, dini ideoloji bakımından tehdit olarak nitelendirdiği İsrail ve onun daimi koruyucusu konumundaki ABD'yi tehdit olarak görmektedir. Anlaşmazlığın bu hale gelmesinde ABD'nin İslami Cumhuriyete karşı izlediği düşmanca girişimler ve projeler de şüphesiz önemli bir rol oynamıştır. Öncelikle 10 yıl süreyle Irak'la savaştırılan İran, ekonomik ve sosyal olarak zayıflatılmıştır. Eğer başlangıçtan itibaren daha yumuşak ve işbirlikçi bir dış politika ile İran'a yaklaşılmış olsaydı. Gerginlikler bu hale gelmeyebilirdi. Her iki tarafta da yıkıma yol açan İran-İrak savaşı olmayabilirdi. İran'da din ağırlıklı politik sistem, Amerikan düşmanlığını içerde birleştirici bir çimento olarak kullanmaktadır. İran'ın bölge ve global ölçekte ne kadar önemli bir ülke olduğunu söylemeye gerek yok. Avrasya'nın giriş, Ortadoğu petrollerinin çıkış kapısı. Hint Okyanusu ile uzakdoğuya kadar uzanan geniş bir coğrafya. ABD'nin Irak'ta, Afganistan'da ve Kafkasya'da tutunamaması İran'ın hedefe alınmasının esas sebebidir. Tersine İran, bölgede askeri ve siyasi etkinliğini giderek artırmaktadır. Suriye'deki rejim değişikliği isteklerini öne çıkaran gelişmeler de İran'ın bölgedeki etkisinin zayıflatılmasını amaçlamaktadır. İran, özellikle Çin ve Rusya ile olan stratejik ilişkileri nedeniyle önemli bir jeostratejik denge unsuru haline gelmiştir. Şöyle ki, İran Batı kontrolüne geçerse, ABD askeri gücü Hazar üzerinden Kafkasya'ya, Afganistan ve Pakistan üzerinden Çin'in Uygur özerk bölgesine kolaylıkla erişebilecektir. Bu nedenle İran, hem Çin hem de Rusya'nın yumuşak karnı olarak nitelendirilebilir.

Atom Bombalarının Etki Alanı

İran ve İsrail'in coğrafi büyüklükleri dikkate alındığında, nükleer bir bombanın İsrail'i tamamen safdışı bırakabileceği, İran'ın ise ayakta kalabileceği açıktır. İran sahip olacağı nükleer bombayı kullanılmasa dahi, İsrail'in bölgedeki stratejik üstünlüğüne son verecektir. Çünkü, bu zamana kadar uzak mesafelerden kendisine yapılan tehditlerin gerçekleşme olasılığı ortaya çıkacaktır. Diğer taraftan günümüzde nükleer bombanın kullanılması kararının verilmesi hiç de kolay değildir. İlk kullananın hukuki, vicdani ve hayati bağlamda çok inandırıcı gerekçeleri olması gerekir. Karşılık olarak kullananın ise, intikam hissini tatmini dışında, kendi yıkımına ilave bir yıkımdan başka bir şey yapamayacağı açıktır. Gerek

⁶ <http://www.haber7.com/haber/20111111/Beyaz-Saraydan-UAEK-raporuna-sok-yorum.php>

ABD ve gerekse İsrail'in olası bir silahı tehdit olarak kabul ederek, İran'ı hedef almasının siyasi bir amacı yoktur.

İran ekonomik ambargo altındadır. Bu yaptırımlar büyümeyi engellemekte ve İran devletini güçlendirmektedir. Sivil toplumu ise zayıflatmaktadır. Eski BM UAEK Başkanı Muhammed Baradei; bugüne dek nükleer tesisleri inşa etmek ve zenginleştirilmiş madde kullanmak bakımından, İran'ın silahlandığına dair bir kanıt parçası bile görmediğini söyledi.⁷ Bu noktada ABD'nin İsrail'in etki alanında kalarak İran'a karşı askeri bir harekate girişmek veya onaylamak veya fiili destek vermek gibi girişimlerden kaçınmalıdır. Çünkü bunların hiç bir siyasi amacı yoktur. Siyasi amacı olmayan askeri hareketlerin sonu hüsrana mahkumdur. Bunlar, Irak'ta, Afganistan'da ve Somali'de yaşanmıştır. Libya'da ise eski rejimi aratacak yeni bir siyasi yapılanmanın oluşması kimseyi şaşırtmamalıdır.

İran'a Askeri Bir Müdahelenin Olası Sonuçları

2011 yılı sonuna kadar İran'ın nükleer tesislerine askeri bir müdahelenin yapılacağı medyada sürekli yer almaktadır. Müdahaleyi kim yaparsa yapsın, bu müdahelenin ABD-İsrail ve İngiltere üçlüsünün mutabakatı ile yapılması şarttır. Çünkü akabinde İran'ın göstereceği reaksiyonun şiddeti ve genişliğini tahmin etmek zordur ve reaksiyonu İsrail'in tek başına karşılaması mümkün değildir. Sınırlı ve kısa süreli sadece nükleer tesisleri hedef alan bir operasyonun, İran'ın tepkisinin şiddetini kısıtlayacağı, Körfez'den petrol akışı dahil bölge ülkelerini hedef almayacağı değerlendirmesinin yapılması mümkündür. Ancak bunların hepsi bir tahmine dayalı senaryolardır. En kötü senaryo, tüm bölgeyi savaş alanına çevirebilir. Bu endişeyi bir çok düşünür paylaşmaktadır. Ve asıl kaybedenin İsrail olacağı değerlendirmeleri yapılmaktadır. Bu noktada en kritik iki soru şu olmalıdır. İlk soru, hareketin başarı şansı nedir? Yani İran'ın nükleer bomba yapma kabiliyeti ne derece geriletilebilecek veya sona erdirilebilecektir. İran Alaska büyüklüğünde büyük bir ülke. Nükleer tesisler büyük ölçüde dağınık ve yeraltında. Hatta ABD'nin de katılacağı büyük bir bombalama bile İran'ın çabalarını bir kaç ay durdurabilir.⁸ İkinci soru, bu hareketin siyasi amacı nedir? İran'ı sonu belirsiz bir savaşa sokarak yeni bir siyasi yapılanmanın yolunu açmak mıdır? Yani nükleer silah yaptığı yolunda basit bir rapora dayanan bir gerekçe ile İran'a yapılacak bir müdahale, aslında bölge savaşı için bir kıvılcım yaratmayı mı amaçlamaktadır? İran'ın Körfez'deki potansiyel karşıtları olan S. Arabistan, Bahreyn, Katar gibi ülkelerin böyle bir müdahaleyi istemek ve desteklemek için bugün 2003 öncesine göre çok daha fazla gerekçeleri bulunmaktadır. Türkiye bölgedeki bütün proje, plan ve stratejilerin kilit ülkesi olma konumunu korumaktadır. İran'a yapılacak askeri bir müdahelenin olası etki ve sonuçlarından kurtulması mümkün görülmemektedir. Bu nedenle Türkiye, İran'ın nükleer çalışmalarının, üst düzey yöneticilerinin de ifade ettiği gibi nükleer silah yapmayı amaçlamadığını ispat için her türlü yardım ve desteği vermelidir. Buna rağmen olası bir harekatta hava sahasının ve topraklarının kullanılmasına izin vermemelidir. Çünkü böyle bir izin, doğrudan İran'la çatışma sebebi yaratabilir. Tanrı bölgemizi nükleer bir savaştan korusun.

⁷ Ferid Zekeriyâ, Tahran Konuşabilir miyiz? 29 Ekim 2011 Kaynak: Dünya Gündemi Gazetesi 6- 13 Kasım 2011

⁸ Uri Avnery, İsrail Neden İran'a Saldırmayacak, CounterPunch, 3 Kasım 2011 Kaynak: Dünya Gündemi Gazetesi 13-20 Kasım 2011

İran'ın nükleer enerji elde etmek için başlattığını söylediği, ancak başta ABD olmak üzere bazı ülkelerin nükleer silah üretmek için başladığını iddia ettiği proje.

İran'a bu kabil bir müdahalede, başta Irak olmak üzere, İran'ın etki alanındaki tüm Ortadoğu'yu ateşleyebileceği unutulmamalıdır. Bu çerçevede Türkiye, bölgede doğrudan bir savaşa bulaşmak zorunda kalabilir. Türkiye'nin iç dinamikleri de dikkate alındığında, savaşın bedeli çok ağır olabilir. İran'a müdahalenin zorunlu ve kaçınılmaz bir hale gelmesi halinde, Türkiye, müdahalenin uluslararası hukuka uygunluğu yanında, kuvvetlerin NATO veya BM gibi müşterek bir yapılanma içinde olmasını sağlamaya gayret etmelidir. **(Haziran 2008)**

Bir Türk öldür

Uri Avnery, Arab News 18 Ocak 2010 (DG: 24-31 oca)

“Bir Türk öldür dinlen” sözü Yahudiler arasında meşhurdur. Çarlık Rusya'sında bir anne oğlunu 1877 Osmanlı Rus savaşı için cepheye yolluyormuş. Anne oğlunun yorulmasını istemediğinden çantasını hazırlarken, şu öğütte bulunmuş “Cephede bir Türk öldür, dinlen” Oğlu “ ama anne ben dinlenirken bir Türk beni öldürürse” karşılığını verince dehşete düşen anne,” aman tanrım, Türk'ün seninle ne alıp veremediği var ki” demiş